

Kompetence op u klientů v pobytových zařízeních

Veřejný ochránce práv od začátku letošního roku provádí systematické návštěvy domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem. Řada klientů těchto zařízení má upravenou způsobilost k právním úkonům. Ochránce se tedy zajímá i o spolupráci mezi zařízeními a opatrovníky a zjišťuje mj. to, k jakým úkonům týkajícím se klienta vyžaduje zařízení souhlas opatrovníka.

■ **Text: Mgr. et Mgr. Adéla Hradilová,**
Kancelář veřejného ochránce práv

V rámci doposud provedených návštěv ochránce zjistil řadu pochybení, která spočívají v tom, že opatrovníci překračují své kompetence a často rozhodují v otázkách, které nelze považovat za právní úkony.¹ Níže budou rozebrána pochybení, se kterými se ochránce aktuálně setkává nejčastěji, případně pochybení, která lze označit za přehnaný exces. Nejprve však stručně teoretický základ.

➤ Co je právní úkon?

Dle stávajícího znění občanského zákoníku² je právní úkon „projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.“ Právním úkonem je tedy například uzavření smlouvy (kupní, pracovní) či souhlas s poskytnutím zdravotních služeb. **Způsobilost k právním úkonům** je pak schopnost vlastním jednáním (vlastními právními úkony) získávat práva a brát na sebe povinnosti. Je-li osoba omezena či zcela zbavena způsobilosti k právním úkonům, soud jí ustanoví **opatrovníka**, který za ni činí rozhodnutí v těch záležitostech (činí za ni ty právní úkony), kde k tomu dotčená osoba není způsobilá sama. Rozsah opatrovníkových práv a povinností se odvíjí od rozsahu omezení způsobilosti k právním úkonům.³ Opatrovník osoby má za úkol jednat v zájmu opatrovaného.

Měl by znát potřeby a názory opatrovaného a při provádění právních úkonů respektovat jeho vůli, pokud to není v rozporu se zájmy opatrovaného.⁴

➤ Ke zjištěným pochybením

Velmi často se ochránce setkává například s tím, že zařízení vyžaduje po opatrovnících **souhlasy s použitím postranic** (zábran u lůžka). Souhlas opatrovníka či příbuzného je zcela nerelevantní a nemá vliv na legitimitu jejich užití. Nasazení postranic může pro klienta představovat omezení v pohybu. Míra tohoto omezení se odvíjí od klientovy pohyblivosti (klienta, který je trvale upoután na lůžko, postranice neomezují vůbec). Znamená to, že pokud by klient mohl sám z lůžka vstát, ale brání mu v tom nasazené postranice, je jeho volný pohyb omezován. I to je však legitimní, pokud jsou užitá jako bezpečnostní opatření. Účelem jejich užití musí být zabránění pádu klienta (existuje tedy odůvodněná obava) a mírnější prostředky prevence pádu jsou nedostatečné (snížení lůžka, matrace vedle lůžka apod.). Jsou-li tyto podmínky naplněny, případný souhlas opatrovníka či příbuzného je

zcela nerelevantní. Pokud naopak naplněny nejsou, souhlas nemůže nezákonnost omezení v pohybu zhojit.⁵

Ochránce rovněž narazil na případ, kdy opatrovník klientovi **zakazoval přijímat v zařízení návštěvy určitých osob**. Ani návštěva není právním úkonem a opatrovník tímto překračuje své kompetence. Přijímání návštěv v zařízení je navíc realizací práva na rodinný či soukromý život, což je základní právo chráněné např. Listinou základních práv a svobod⁶ nebo Evropskou úmluvou.⁷

Právním úkonem není ani **vycházka klienta mimo zařízení** a praxe, kdy opatrovník opatrovanému vycházku povoluje, případně zakazuje, je rovněž nepřijatelná. Zde dochází kromě zásahu do práva klienta na soukromí rovněž k omezování osobní svobody. Pokud by klientovi hrozilo při samostatné vycházce reálné nebezpečí (klient je zmatený, dezorientovaný apod.), je na zaměstnancích zařízení, aby toto nebezpečí vyhodnotili a minimalizovali (například poskytnutím doprovodu klientovi).

V jednom případě se ochránce setkal s tím, že opatrovník **uděloval souhlas s výletem klienta do zoo**. Výlet do zoo rovněž není právní úkon. Opatrovník sice disponuje finančními prostředky opatrovaného, ze kterých je třeba výlet zaplatit, což ovšem neznamená, že může dle vlastní (své)volné úvahy rozhodovat o tom, jak s nimi bude hospodařeno. Primárním vodítkem pro něj musí být zájem klienta. Pokud se chce opatrovaný zúčastnit výletu, opatrovníkovi nepřisluší výlet povolit či zakázat. Jediný představitelný důvod, proč finanční prostředky na výlet neuvolnit, by mohla být špatná finanční situace opatrovaného (zadluženost, nedostatek financí). Ani to však neznamená, že smí výlet zakázat, pokud by jej např. byl schopný zaplatit někdo jiný (poskytovatel ze svých zdrojů, přítel opatrovaného atp.).

Obdobná situace nastane, pokud **opatrovník stanovuje, kolik cigaret může**

¹ K tomuto tématu viz např. MPSV: Standardy kvality sociálních služeb. Výkladový sborník pro poskytovatele, s. 54. Dostupné on-line: (http://www.mpsv.cz/files/clanky/5966/4_vykladovy_sbornik.pdf).

² znění pozdějších předpisů. Nový občanský zákoník účinný od 1. ledna 2014 používá termín právní jednání (§ 545 a násl. nového občanského zákoníku).

³ Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), který má nabýt účinnosti od ledna 2014, používá místo způsobilosti k právním úkonům termín „svěprávnost“. Nově nebude možné osobu zcela zbavit svěprávnosti, ale soudy ji budou moci pouze omezit.

⁴ Více viz Veřejný ochránce práv: Výkon opatrovnictví. on-line: (<http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/vykon-opatrovnictvi/>).

⁵ K problematice legitimního užití postranic coby bezpečnostního opatření viz Veřejný ochránce práv: Extrakty ze zpráv z návštěv zařízení pro seniory (srpen 2013), s. 14 – 15. Dostupné on-line: (http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2013/zarizeni-socialnich-sluzeb-shrnuti.pdf).

⁶ N Čl. 10 odst. 2 usnesení ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

⁷ Čl. 8 odst. 1 sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

opatrovníka

sociálních služeb

opatrováný vykouřit či zda smí pít alkohol. Nejde o právní úkony a opět zde dochází k vměšování do soukromí klienta. Existují-li akutní zdravotní důvody, proč je nutné kouření omezit, je na lékaři, aby toto doporučil. Dále je možné s množstvím vykouřených cigaret pracovat v rámci individuálního plánu, což je činnost podléhající určitým odborným nárokům na sociální práci a není to realizace jednostranných zákazů a povolení.

Závěrem odkazují na volně dostupné zdroje, které se problematikou kompetencí opatrovníka zabývají. Jde např. o publikaci „Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování“, kterou vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2013,⁸ či materiály

týkající se změn v právní úpravě opatrovnictví od ledna 2014 na stránkách Národního centra podpory transformace sociálních služeb.⁹ K problematice střetu zájmů mezi opatrovníky a opatrovanými, kteří jsou klienty domovů pro osoby se zdravotním postižením, odkazují na zprávu z návštěv těchto zařízení publikovanou na webových stránkách veřejného ochránce práv.¹⁰

⁸ Dostupné on-line: (http://www.mpsv.cz/files/clanky/15053/manual_opatrovnictvi.pdf).

⁹ Dostupné on-line: (http://www.trass.cz/TrassDefault.aspx?rid=41400&app=Article&grp=Content&mod=ContentPortal&sta=ArticleDetail&pst=ArticleDetail&p1=OID_INT_8984&p2=ShowDocInfo_BOOL_True&p3=RoundPanel_BOOL_True&acode=66737172).

¹⁰ Viz Veřejný ochránce práv: Zpráva z návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením, říjen 2009, s. 80-81. Dostupné on-line: (<http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/z-cinnosti-ombudsmana/zpravy-z-navstev-zarizeni/>).

PRAG FOODS

Opatrovník

osoby má za úkol jednat

v zájmu opatrovaného.

Měl by znát **potřeby**

a názory opatrovaného a při

provádění právních úkonů

respektovat jeho vůli,

pokud to není v rozporu se

zájmy opatrovaného.

UNASYS⁺

hospital drinks system *plus*

UNIKÁTNÍ ŘEŠENÍ PITNÉHO REŽIMU OD SPOLEČNOSTI AG FOODS GROUP A.S.

Úspora nákladů v porovnání s běžnou přípravou nápoje

Dodávka pitného režimu od společnosti s certifikáty HACCP, BRC a IFS

Stálá kvalita připravovaných nápojů za podmínky zvýšení uživatelského komfortu při výdeji nápoje

Možné sledování počtu vydaných porcí, optimalizace celkových nákladů spojených s pitným režimem

Variabilita dodání s filtrací vody, či bez filtrace

Zabezpečení servisní podpory ze strany AG FOODS

Společnost AG FOODS Group a.s. přichází s novou generací nápojových systémů, která přináší zvýšení uživatelského komfortu a individuální přístup ke každému uživateli.

Nápojový systém UNASYS PLUS byl vyvinut pro nemocnice, domovy pro seniory, uživatele sociálních služeb a dalších provozů s decentralizovaným výdejem nápojů při plné automatizaci. Systém UNASYS PLUS je tvořen automatem Bianchi Lei SA, nerezovými konvicemi a stojanem pod automat.

Automat Bianchi Lei SA je vybaven 12 tlačítkovou volbou, která je plně konfigurovatelná až pro 5 druhů nápojů a různé varianty dle požadovaného množství. V automatu je možné kombinovat čaje (slazené či neslazené dle chutí a potřeb strážníků či jednotlivých provozů), kávovinu, ale i polévky.

Pro více informací pište na e-mail: jana.vodickova@agfoods.eu